

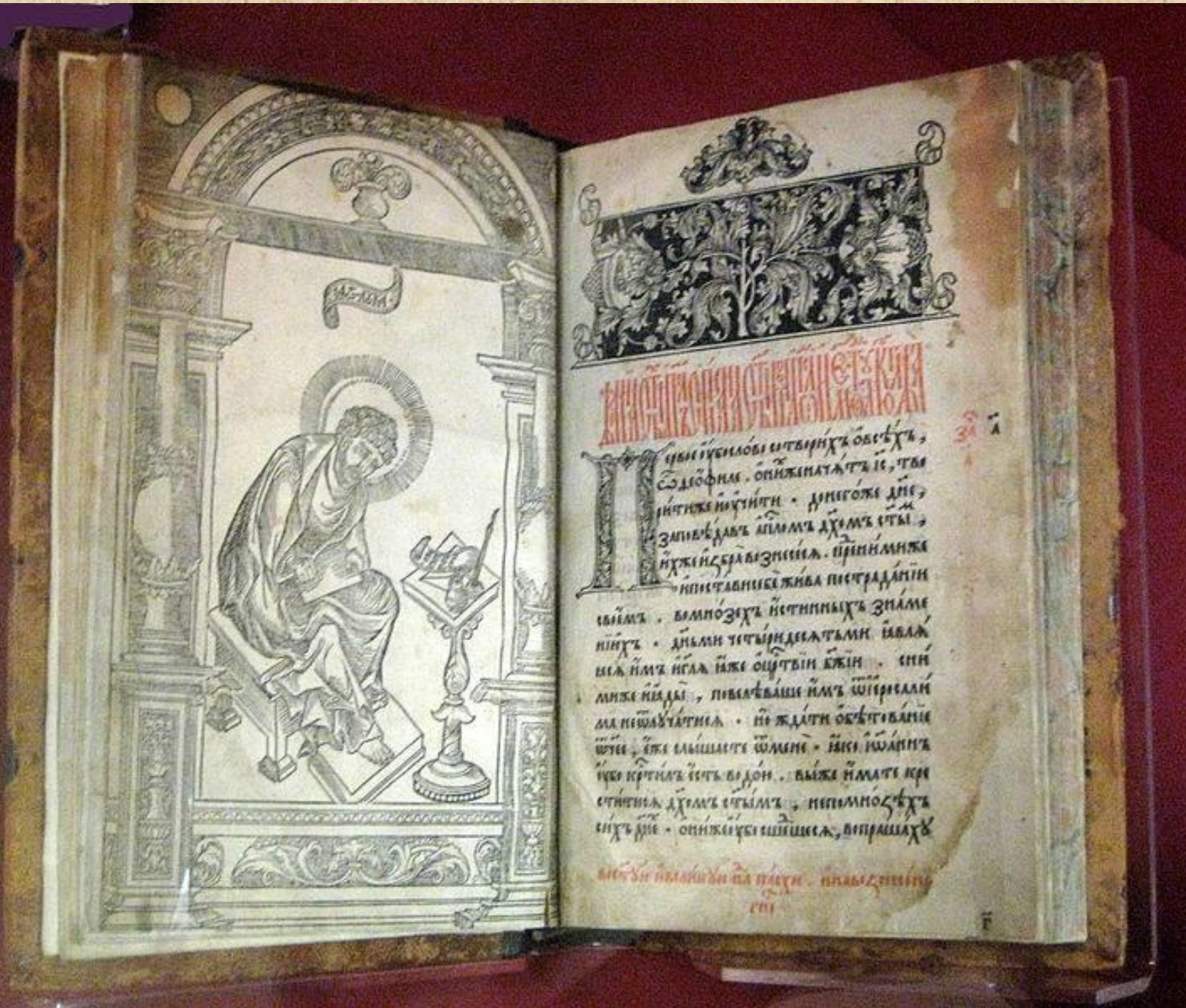
ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

КНИГИ – ЮВІЛЯРИ РОКУ

ПЕРВІСТОК УКРАЇНСЬКОГО ДРУКАРСТВА

450 років львівському виданню
«Апостола» Івана Федорова

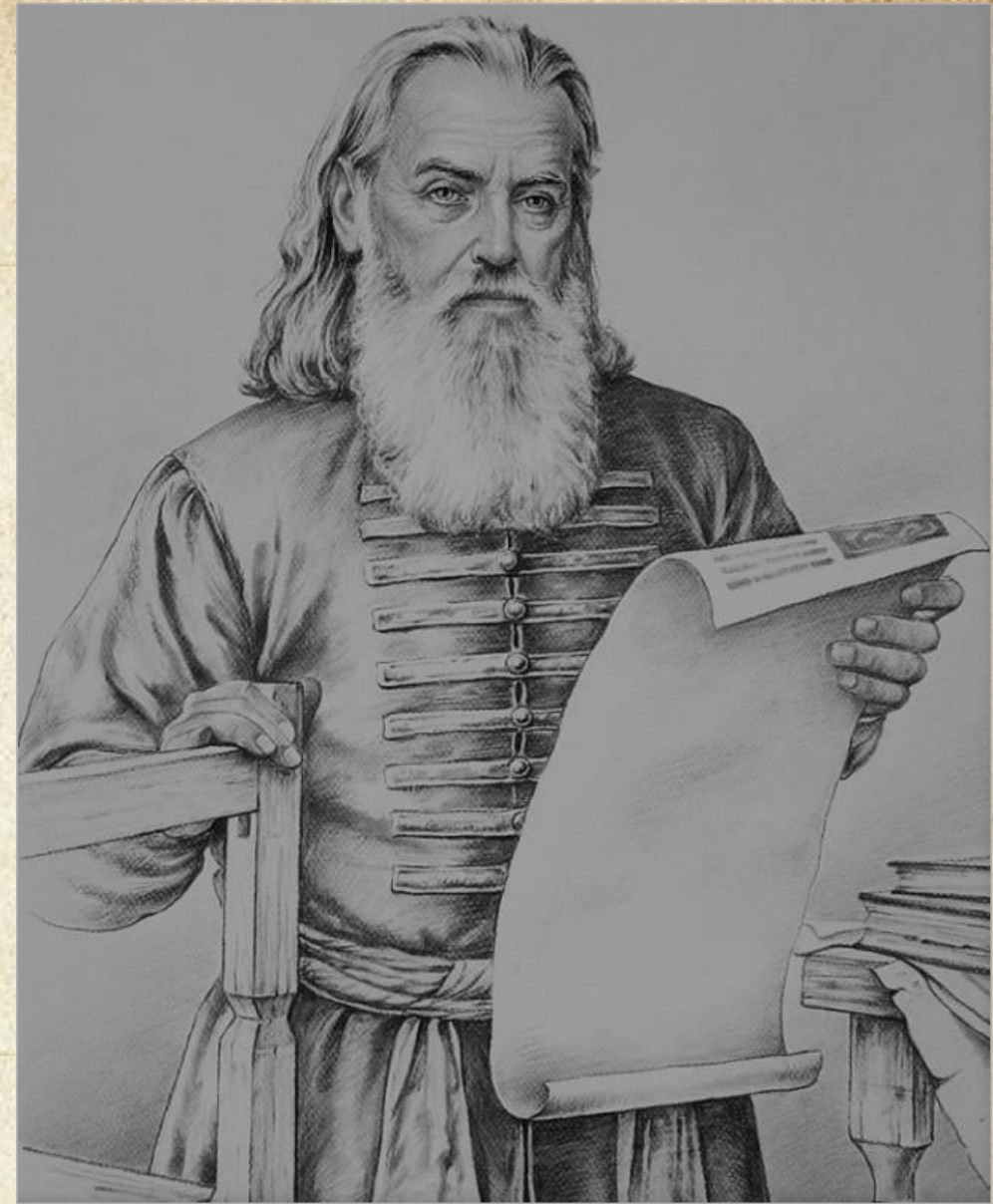

Перша надрукована на теренах України книга, що збереглася до наших днів, – львівський «Апостол» Івана Федорова.

1574 рік.

Іван Федоров (Федорович) – унікальний діяч східнослов'янської культури, першодрукар, гравер, інженер, ливарник. Мав диплом бакалавра Краківського університету.

Майстер народився близько 1510 року. Відомо, що закінчивши Краківський університет у 1532 році, він знайомиться з митрополитом Макарієм, який був наближений до царя Івана Грозного.

Іван Федоров (Федорович).
Сучасний портрет.

Друкарня у москві в 16 ст.

Відтак, у москві було розпочато будівництво друкарні.

Нарешті в 1564 році Іван Федоров із товаришами видав першу російську друкована книжку «Апостол».

Священники та ченці виступили проти нової справи. Бояри та вище духовенство почали переслідувати майстрів. Отже, Іван Федоров та його помічник Петро Мстиславець залишили москву.

Шукаючи кращої долі, Федоров приїхав у Львів, де потоваришував із Львівським братством. Згодом, за сприяння братчиків, він облаштував власну друкарню.

У лютому 1574 року побачили світ львівський **«Апостол»** та **«Буквар»**.

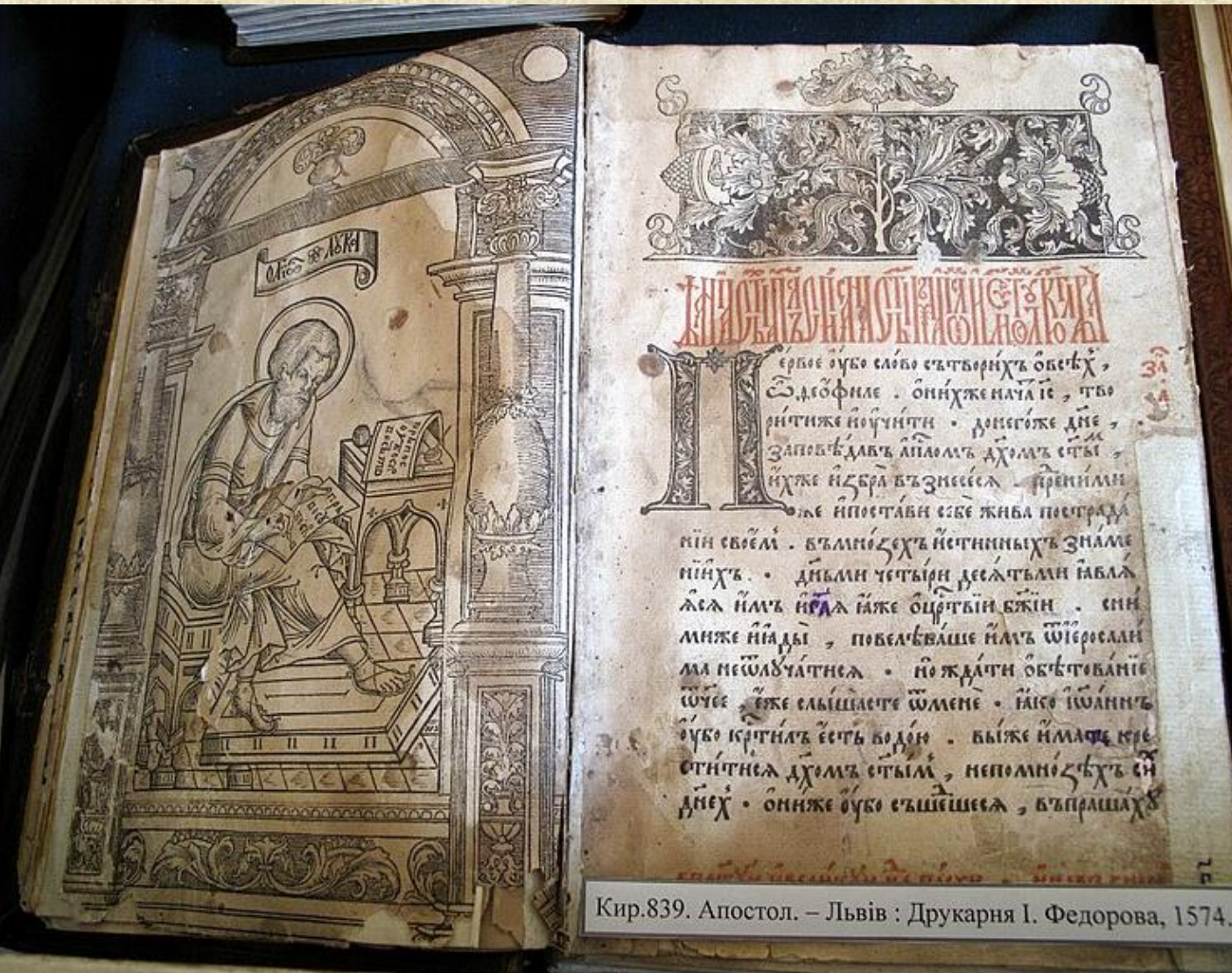
Книги були оздоблені заставками, гравюрами, різьбленням та гербами Львова й автора.

Чим є «АПОСТОЛ»?

Апостол – одна з найдавніших богослужбових книг, що містить Діяння святих апостолів, сім Соборних Послань, чотирнадцять Послань апостола Павла. Апостол розділений на глави, стихи і зачала.

«Апостол Львівський» містить традиційний церковнослов'янський переклад «Діянь і послань апостольських» у варіанті, уперше надрукованому Федоровим і Мстиславцем 1564 року в москові.

Чим відрізняється «Апостол Львівський» від «московського»?

Іван Федоров виправив помилки попереднього видання та наблизив текст до того правописного варіанту, який був загальноприйнятим в Україні.

Апостол. Львів. Друкарня Івана Федорова.
Титульний розворот оригінального видання 1574 р.

Сїа́ оубо повѣсть ѿзъявляе ѿкъдѣ нача́ся .

ѿ како съвершѣна друка́рня сїа́ .

Изболѣніемъ ѿца , ѿспѣшѣніемъ
ѿна , ѿзвершѣніемъ сїаго дѣла . по
желѣніемъ благоутѣлаго црѣа ѿ вели
каго кня́зя . ѿ ба́на баснѣбнча
всѣа рѣи . ѿ благословѣніемъ преосѣннаго
мака́рія митрополита всѣа рѣи . друка́
рня сїа съста́вѣна , въцрѣтвѣнцемъ гра́дѣ
москѣвѣ . вълѣтѣ , ѿ о́ первое . въ тридеса
тое лѣтѣ гдѣствѣаго . Сїа́же оубо негдѣ
не нача́хъ повѣда́ти ва́мъ , но презѣннаго
ра́ди о́блѣніа ча́сто случѣнцѣаго на́мъ .

Наприкінці замість офіційної післямови вміщено написану майстром «Повість откуду начася и како совершися друкарня сія».

Художнє оформлення львівського «Апостола» різноманітніше, ніж його попередника.

На початку вміщено герб литовського коронного гетьмана Григорія Ходкевича в ренесансній архітектурній рамці.

Рамку повторено на звороті другого аркуша, де вона обрамляє зображення апостола Луки.

Євангеліст Лука з «Апостола».
Гравер «W S». 1574 р. Львів.

ДѢЯНИЯ СВЯТЫЯ СЪСЪЗДА

Мервое оубо слово сътворихъ оубо хъ,
 ѿ деофила . ѿнихже нага ис , тво
 ритиже ноутиги . до негоже дне ,
 заповѣдавъ апломъ дхомъ стымъ ,
 ихже и зкра въ знесса . преними
 же и поетами себе жива пострада
 ни и свѣли . въ омнѣхъ истинныхъ знаме
 ни хъ . днѣми четырѣмъ десѣтьми явлѣ
 лѣа и мѣ и глѣа иже оцрѣимъ вѣимъ , сзни
 мже и га дѣ , повелѣваше и мѣ шѣрелѣи
 ма не ѿлачѣтисѣа . не ждѣти оубо тѣбѣи
 ѿтѣе , иже слышастѣ ѿ мене . гако и ѿаннъ
 оубо и рѣтѣаъ и сѣтъ вѣ дѣю . ѿже и мѣте и сѣ
 стѣтисѣа дхомъ стымъ , не помнѣзѣхъ еи
 днѣхъ . оннже оубо съшѣшѣа , въпрашахѣ

31 а

въ сѣхъ и вѣанѣсѣи на пѣхъ . и на сѣхъ и

хъ Книга на васѣхъ . ахъ и вѣи . (сѣхъ сѣхъ)

На звороті останнього аркуша – друкарська марка Івана Федорова: у пишних картушах та оздобленні ренесансного орнаменту поєднані герб Львова й особистий знак друкаря.

Як оздоблювали сторінки?

Заголовки друкували в'яззю – стилізованим кириличним письмом із гарним графічним поєднанням літер.

Червоним і чорним кольорами виділяли позначення глав.

В оздобленні були використані стилізовані рослинні орнаменти, характерні для української рукописної книги, а також елементи, характерні для Західно-європейської гравюри.

Апостол. Львів.
Друкарня Івана Федорова. 1574 р.
Заглавні літери.

а не и до оумъ . понеже десницею дасть петръ
 павла оуко окрещеніа , да оумъ оубо съварнаво
 въздъхнн , омиже съпетромъ въокрещеніи .
 понеже оубо окрещеніе проповѣда , неавши
 вше въ хрѣсте иже ѡиждѣн въкрѣпавшии , ѡиже
 ѡсвѣщеніе ѡзаконна оутичѣ павла , коѣ
 погѣ пишечѣ къ евреомъ писавати хрѣста
 съгласіе . понеже кинѣмъ предъписати ево
 аила въ посланіи нечетъ пронаучно . авидѣ
 чельотъ дѣтѣ жеса нѣзпрочи посланіи быти
 павла . въни хже пишечѣ гла , ноузамъ
 мѡимъ спсѣрадаете . и ѡеже гла ти прѣ
 изаніше мѡитиса , дисорѣе вѣмъ оу
 стренѣ . и ѡеже гла ти , познайте кратаніе
 шего чина мѣла ѡпѣченѣ . енимаже аще ево
 рѣе прѣдѣтѣ оубиждѣ вѣеъ , ниистѡже оубо
 мни ииъ ѡпѣченѣ бы въладженіе чина
 мѣла , чѣти павла . негѣ искрѣе ождаа .
 ево и мѣе ѡеже обѣчаніе мѣ мнѡгажды ево
 прѣисѣтѣе обѣщаваетѣ . иимаже
 мнѡга екаждѣтѣ намъ , егѣ
 быти посланіи ѡеже неа
 мо прочтаніе прѣ
 и дѣца на
 оутичѣ

КЪ ОУКО ОУКРЕЩЕНІЮ СТОЛПНИКА

МОГЧАСТИЕ ИЛИ ОУОБРАЗНѣ
 дрѣва егѣ гла въ ѡцѣмъ прѣ
 ки , въписавѣнъ днѣи еи гла
 намъ ево мѣ . егѣже поажи
 пасавѣ дника вѣемъ , и мѣ
 нѣвѣки ехтвѣри . иже ево еи
 мнѣе елаве ѡча нѡебазѣ и
 поетѣи егѣ , неаже вѣлѣисаа гла мѣ елаве
 ево мѣ , евои оунищеніе ехтвѣри въ грѣхѣмъ
 пашимъ , егѣде оубендѣи прѣгола вѣанчѣствѣа
 навѣиснхѣ . чѣлико лѣтии бы въ агѣаъ ,
 елико прѣславиѣе павла и хѣ павла дѣствѣа
 и мѣ . ево мѣе рѣе когда ѡагѣаъ , еиъ
 мнѣи еи чѣ , азѣ днѣ рѣднхѣа . и пѣи ,
 азѣ едѣ мѣ въ ѡца , и чѣи едѣтѣ мнѣ
 вѣеа . егѣже пѣи въвѣдѣтѣ прѣворѣнаго
 въвѣлендѣи , гла тѣ . и да писанѣтѣа е мѣ

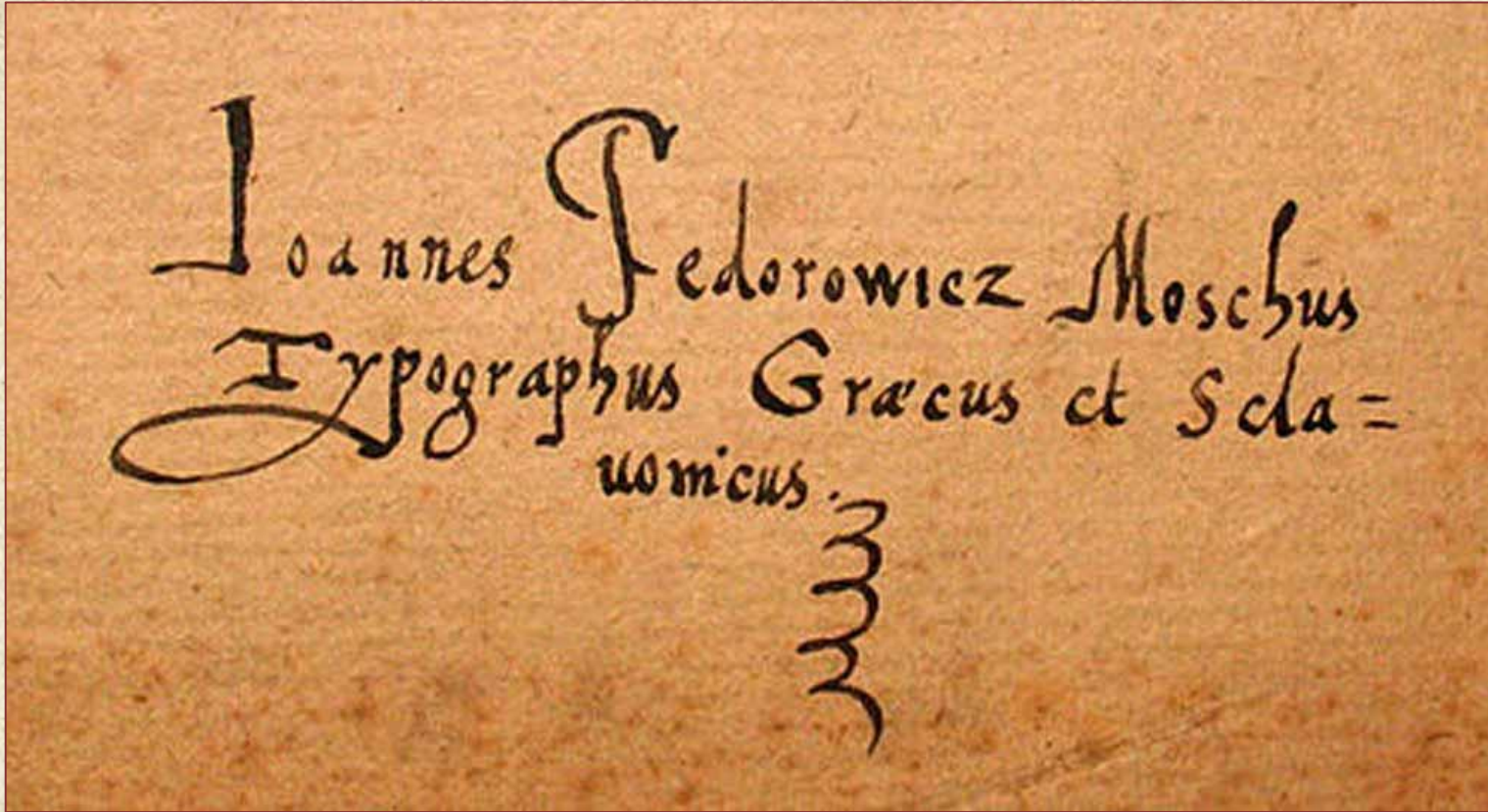
34
 4

б

ѡ , а , ѡ . ѡеки ѡна вѣсѣри рѣтѣа хѣа

61

Як довго Іван Федоров працював над книгою?

Ioannes Fedorowicz Moschus
Typographus Graecus et Scla-
uonicus.

Автограф друкаря Івана Федорова.

«Апостол» почали друкувати у львівській друкарні 25 лютого 1573 року і закінчили аж за рік.

Який тираж книги було видано у Львові?

Друкувалась книга коштом самого майстра, також йому допомагали львів'яни.

Наклад великий як на той час – приблизно 1000–1200 примірників.

До сьогодні дійшло приблизно 120 екземплярів.

Фрагмент сторінки «Апостола» з кольоровою заставкою.

Як виготовляли книжку?

Іван Федоров був одним із перших майстрів на українських теренах, хто застосував та розвинув нову технологію друку, яку винайшов німецький друкар Йоганн Гутенберг.

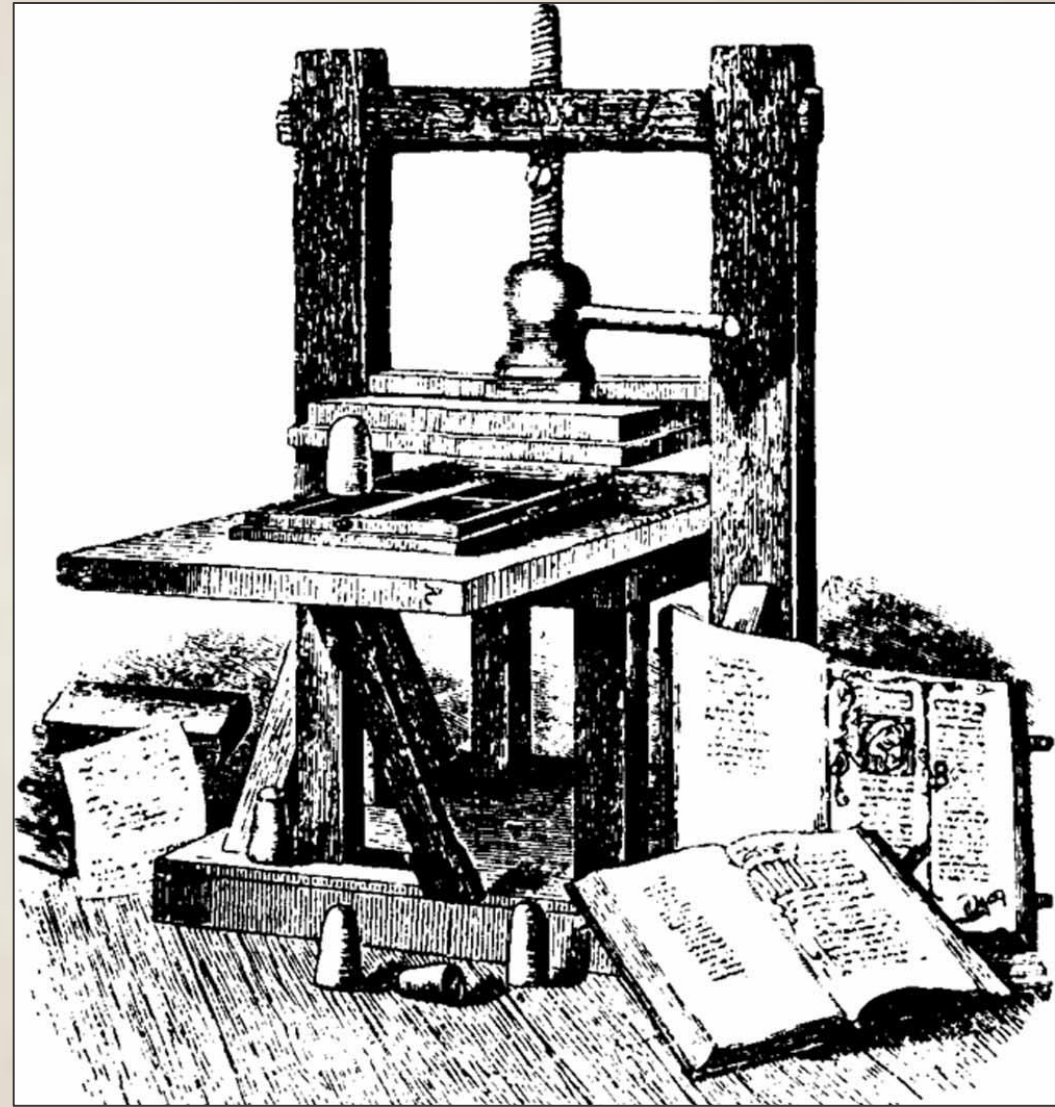

Скільки людей працювало над друком книги?

Друком займалися тільки Іван Федорович зі своїм сином.

З ними в друкарні ще працювали підмайстри, які підносили воду та дрова, обігрівали приміщення, терли фарбу, розкладали літери по чарунках, навчаючись таким чином ремеслу.

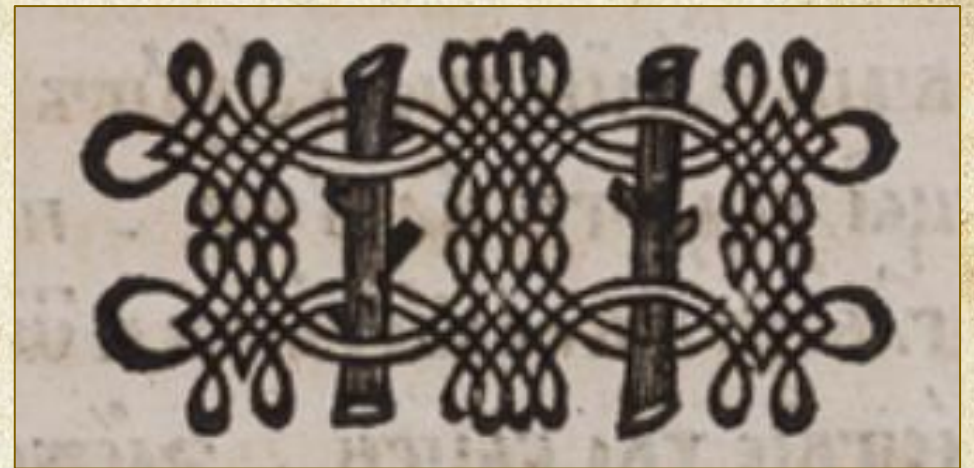
Перший друкарський верстат – гвинтовий прес.
Саме таке обладнання використовував Іван Федоров.

За скільки можна було придбати «Апостол»?

Ціна залежала від купівельної спроможності покупця і обставин. За книгу могли дати і 20 золотих, і 15. Дослідникам траплялись різні написи на різних примірниках.

До речі, церква, бувало, платила за книгу більше ніж просив продавець.

Кінцівка з львівського «Апостола».

БАНДИТЕ СЕБѢ , ДА НЕ ПОГРЕШЕТЕ ІАЖЕ ДѢЛАЕТЕ
 ДУБРА . НО ДА МІ ЗДѢ СЪВЕРШЕНѢ ВЪСПРІМАЕ
 ТЕ . ВЕЛИКЪ ПРЕДПЛАДНІ НЕПРЕКЫВАЕМО
 ОУЧЕНІИ ХВѢ БГА НЕИМАТЬ . ПРЕКЫВАЕМО
 ОУЧЕНІИ ХВѢ СІИ НІЩА НЕИМАТЬ . АЩЕ
 КТО ГРАДЕТЬ КЪ ВАМЪ . НЕ СЕГО ОУЧЕНІА И
 МОЕИ ТЪ НЕПРІЕМАНТЕ ЕГО ВЪ ДУХѢ РАДОВАТЕСЯ
 ЕМО НИГАНТЕ . ГЛАГО ЕМО РАДОВАТЕСЯ СЪ
 ОБЩАЕТЕСЯ ДѢЛАМЪ ЕГО СЛАВЪ . МНОГИИ
 МѢХЪ ПИСАТИ ВАМЪ . НО НЕ ВЪХОТѢХЪ РА
 СТИИ И ЧЕРНИЛОМЪ , НО НАДѢСЯ ПРИИТИ КЪ
 ВАМЪ НОУЧЕТИ КЪ ОУЧЕТИМЪ ГЛАГО . ДА
 РАДОЕТЕ ВАША БѢДЕТЬ НЕПІАМЕНА .
 ЦѢЛЮЩИТЕ ТА ТАДА СЕСТРЫ ТВОИ
 ИЗЪБРАННЫЯ ,
 АМИНЬ

КОНЕЦЪ , ПАЧЕДЪ . ИЗЪБІРИМО
 ПИСАНИИ ІОАННОВО
 ВЪТРИМО

ІВ , МІ , МА ПѢ . ЗА , РМѢ . ИНА , ВІ
 МА ПѢ . ЗА , РМІ ,

ГЛАГО ІОАННОВО ІПНОСТАІА . Г .

МАТЪ ОБИВЕРШЕНІИ , НО ПОХВАЛѢ , НО НЕ ПИВѢ
 ДАНИИ , НО СТРАННИКІИ БРАТІИ ХА РАДИ .
 ВЪ НЕИЖЕ ОБРАЗВРАЩЕНІИ ЛЕТИ , НЕ РАТОНЕНА
 ВЪ ДѢНИИ .
 ОБРАТНИТРИИ , ЕМОЖЕ СЪНДѢТЕ СЪ ТВОЕ ТЪ ОДО
 БРАДѢТИИ .
 ОБРИШЕТЕ ВАИ КЪ НИМЪ
 ВЪ КІОРЕ МАТО
 АЗЪ

ГЛАГО ЕЩЕ ЧЕРНЫХЪ . Г . ЧЕРНЫХЪЖЕ ЕДИНА
 ПОДЛЕЖИТЕ , ВИДИТЕЖЕ
 ОБИХЪ . Д . ЗНА
 МЕНА ИХЪ ІПН
 СТАІИ БГО
 ЗАБА

Де можна побачити «Апостол»?

Примірники «Апостола» зберігаються в Києві в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського та Києво-Печерській лаврі, у Львівській національній науковій бібліотеці України імені Василя Стефаника, Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка.

Фрагмент експозиції «Від «Апостола» Івана Федорова до «Кобзаря» Тараса Шевченка. Київ, Національний музей літератури, 2014.

Переглянути «Апостол» онлайн можна на сайті
«Музею книги та друкарства України» за посиланням:
<http://surl.li/rticb>

Львівський «Апостол» Івана Федорова – велика наукова й історична цінність, первісток книгодрукування в Україні.

Сам майстер заслужено посідає місце одного з фундаторів друкарської справи.

Пам'ятаємо: саме тиражування знань через книги спричинило виокремлення та усталення національних мов, зокрема української, відтак, вплинуло на формування націй та національних держав.

Пам'ятник Іванові Федорову у Львові.

У презентації використано матеріали з відкритих інтернет-джерел та бібліотечних видань.

Матеріал підготували співробітники відділу наукової інформації та бібліографії і відділу мистецтв.

© Черкаська ОУНБ
імені Тараса Шевченка
2024